

pisma klasyczne, aspekty życia monastycznego, świadectwa manuskryptów jurystycznych, działalność gospodarcza, stosunek do świata, mnisi kopiści i iluminatorzy oraz mnisi bibliotekarze i wydawcy tekstów. Całość wystawy ujęto w wydanym kolorowym albumie-przewodniku /s.XIII + 91/.

Trzeba tu też wspomnieć wystawę sztuki religijnej /malarstwo, rzeźba, grafika - ok. 200 prac/ zorganizowaną na Monte Cassino przez 30 współczesnych artystów włoskich. Nie można tu wreszcie pominąć milczeniem dużej wystawy na temat "Nauczanie benedyktyńskie w Pulli" połączonej z niewielkim sympozjum o tej samej problematyce /6-10 X/, zorganizowanej przez opactwo S.Maria della Scala, Uniwersytety w Bari i Lecce, Superintendencję Pulli i klasztor S.Maria in Picciano w salach gipsoteki Castello Svevo w Bari. Wystawa eksponowała przedmioty związane ze św. Benedyktem od V do XVIII w. Tak, np. sekcja ikonograficzna posiadała obrazy Świętego, freski, płótna, rzeźby drewniane i srebrne, płaskorzeźby, mapy geograficzne, tablice chronologiczne itd.

Powyższe uwagi na temat jubileuszowych obchodów benedyktyńskich świadczą niewątpliwie, że Włochy nie tylko nie zapomniały, ale w wieloraki sposób uczciły urodziny swego Wielkiego Syna i Bohatera.

ks. Stanisław Longosz

4. ROK BENEDIKTYŃSKI WE FRANCJI

Francja, która aktualnie posiada 73 benedyktyńskich /23 męskich i 50 żeńskich/ i 37 cysterskich /16 męskich i 21 żeńskich/ opactw i klasztorów /dane wg listy Guy Marie Oury, Saint Benoît Patron de l'Europe, Chambray 1979, 117-121/, niemniej uroczysto uczciła 1500-lecie urodzin św. Benedykta. Nie dyspo-

nujemy jednak pełnymi informacjami na ten temat. Podobnie, jak w innych krajach Europy, tak i we Francji jubileuszowe obchody benedyktyńskie obejmowały trzy płaszczyzny: kościelną, naukową i kulturalną.

Kościelne obchody benedyktyńskie polegały głównie na uroczystych Mszach św. w katedrach lub kościołach klasztornych przy wtórze gregoriańskich śpiewów z okolicznościową homilią na temat roli św. Benedykta /np. w katedrze lyońskiej 23 marca/. Na czoło kościelnych obchodów benedyktyńskich wysunęły się 2 uroczystości urządzone przez zakony: 13 lipca w opactwie Saint-Benoît-sur-Loire /Fleury/, gdzie zebrali się wszyscy przełożeni zakonni Francji pod przewodnictwem arcybiskupa Westminsteru, George'a Hume'a dawnego opata Ampleforth oraz 15 października w paryskim kościele S.Germain de Prés, dawnym benedyktyńskim opactwie św. Maura, kryjącym w sobie groby słynnych ojców J.Mabillona i B.Montfoucon, gdzie również miała miejsce uroczysta liturgia, w której uczestniczyła większość przełożonych zakonnych Francji.

Naukowe obchody rozpoczęto już w marcu okolicznościowym kolokwium na uniwersytecie Chambéry na temat znaczenia św. Benedykta dla kultury europejskiej; 27-29 czerwca w Pont-à-Mousson odbyło się sympozjum na temat: "Św. Benedykt i monastycyzm faktorami jedności Europy", a 17 listopada Instytut Sources Chrétiennes zorganizował "Dzień św. Benedykta" pod patronatem miejscowego arcybiskupa, kardynała Alexandre'a Renarda. Nie znamy szczegółowego programu dwóch pierwszych sympozjów, w trzecim natomiast wzięły udział takie osobistości, jak: profesorowie Jacques Fontaine z Sorbony, R.Fedou i M.Pacaut z uniwersytetu lyońskiego, o. Romain Clair z opactwa Hautecombe i inni.

Na czoło jednak wszystkich benedyktyńskich imprez naukowych wysuwa się 3 dniowe sympozjum historyczne, zorganizowane 23-25 października w Paryżu, w opactwie Sainte-Marie-de la Source, przez Centre National de la Recherche Scientifique na

temat: "Struktury monastyczne a społeczności francuskie od średniowiecza aż po czasy nowożytne" /Structures monastiques et sociétés en France du moyen âge à l'époque moderne/. Wszystkie 34 zgłoszone prelekcje podzielono na 6 grup tematycznych:

I. Instytucje, teksty normatywne i ich interpretacja:

1. G.Moyse, Monastycyzm i przepisy zakonne w Galii przed Benedyktem z Aniane; 2. J.Dubois, Rola kapituły w zarządzie klasztoru; 3. J.Becquet, Reguła św. Benedykta w Limousin aż do XIII wieku; 4. A.Davril, Język symboli; 5. B.Lucet, Problemy stawiane kapitule Cîteaux w XIII w.;

II. Instytucje, obserwacje i ich realizacja zakonna:

1. L.Donnat, Atlas klasztorów francuskich; 2. J.Avril, Przeoraty i parafie w średniowieczu; 3. M.P.Dickson, Herluin pierwszy opat i założyciel opactwa Notre Dame du Bec; 4. M.Portemer, Habit zakonny w XIII w.; 5. J.de Viguerie, Ewolucja i schyłek regularnej obserwacji we Francji za panowania Ludwika XIV; 6. R.Gazeau, Konstytucje Ojca P.Guerangera.

III. Klasztory i społeczności:

1. L.Musset, Znaczenie i przeznaczenie odległych posiadłości dla opactw północnej części Galii aż do XI w.; 2. D.Barthelemy, Monastycyzm i arystokracja XII-XIII w.; 3. J.Quaghebeur, Monastycyzm i arystokracja XII-XIII w. w Sainte-Croix de Quimperlé, nabywanie dóbr i życie religijne na wsiach; 4. P.Ourliac, Środowisko monastyczne a środowisko arystokratyczne wg kartularza opactwa Lézat IX-X w.; 5. J.L.Gazzaniga, Polityka beneficalna w opactwie Lézat XIV-XVI w.; 6. E.Nortier, Posiadłości opactwa La Grasse IX-XI w.; 7. C.Pailhes, Kryzys dyscypliny we wspólnotie zakonnej La Grasse w XIII w.;

IV. Aspekty kultury zakonnej w epoce nowożytnej:

1. M.L.Auger, Mauryni i kolekcja burgundzka w Bibliotece Naro-

- dowej;
2. P.Gasnault, Korespondencja mauryków XVII-XVIII w.;
3. E.Bene, Benedyktyni francuscy a benedyktyni węgierscy;
4. R.Taveneaux, Życie intelektualne Kongregacji Saint-Vanne w XVII w.;
5. G.Michaux, Życie intelektualne Kongregacji Saint-Vanne w XVIII w.;
6. D.Julia, Benedyktyni a nauczanie we Francji XVII-XVIII w.;

V. Aspekty kultury zakonnej w średniowieczu:

1. P.Petitmengin, Zakonna popularyzacja dzieł św.Cypriana przykładem propagowania dzieł literackich;
2. P.Riche, Życie codzienne w szkołach zakonnych w oparciu o dysputy szkolne;
3. J.Vezin, Materialna organizacja pracy w skryptoriach wczesnego średniowiecza;
4. C.Jeudy, Relacje intelektualne między opactwami a mnichami benedyktyńskimi poprzez propagowanie podręczników gramatyki, szczególnie gramatyki Remy'ego z Auxerre;
5. J.Longere, Mowy o św. Benedykcie w XII w.;
6. D.Nebbiai dalla Guardia, Kolegium opactwa Saint-Denis w Paryżu;

VI. Pomniki obrazami życia monastycznego:

1. C.Heitz, Od Chrodeganga z Metzu do Saint Gall i Cluny: budynki zakonne obrazem życia i splendoru liturgicznego.Stosunki między kanonikami a mnichami. Klastrum;
2. H.Bernard, Opactwo Saint-Riquier. Ewolucja budowli zakonnych w IX-XVIII w.;
3. A. Prache, Położenie i układ benedyktyńskich klasztorów w Reims XII-XIII w.;
4. M.Bugner, Budowle zakonne Kongregacji św. Maura. /Pełniejsze informacje zob.: Revue d'histoire d'l'Église de France 66/1980/164-166/.

Obchody benedyktyńskie na płaszczyźnie kulturalnej znalazły swój wyraz przede wszystkim w wystawach urządzanych przez biblioteki, muzea lub klasztory. Miały one uświadomić społeczeństwu francuskiemu wkład synów św. Benedykta w kulturę, zwłaszcza chrześcijańską. Dla przykładu sygnalizujemy tu 5 z tych ekspozycji.

Najpierw kilka słów o wystawie zorganizowanej przez Muzeum Regionu Berry, Bibliotekę Muncypalną Bourges i Archiwum Departamentu Cher na temat "Opactwa benedyktyńskie w regionie Berry". Mimo, iż w tej dzielnicy Francji znajduje się wiele słynnych opactw benedyktyńskich, ich rola kulturalna w tym regionie nie była jeszcze dogłębnie ukazana. Wystawa zgromadziła tysiące eksponatów /świadczy o tym przygotowany przez specjalistów 3-tomowy katalog, liczący w sumie 1838 stron, z dodatkowym tomem zawierającym 720 ilustracji i atlas z 16 mapami/, ale wskutek ich wadliwej ekspozycji wg przestarzałego schematu muzealnego/rękopisy, inkunabuły, druki, dokumenty archiwalne, ryciny i sztychy, rzeźby, wyroby złotnicze, szaty zakonne, fotografie/ nie ukazała ona w pełni roli zakonów w tym regionie. Pominęto ponadto szereg opactw i klasztorów szczególnie żeńskich, które również posiadały duże znaczenie.

Inną wystawę pt. "Rękopisy z Fleury" zorganizowały w czerwcu i lipcu 1980 r. Biblioteka Muncypalna Orleanu i opactwo Saint-Benoît sur Loire /Fleury/ w starym odnowionym Kolegium Saint-Pierre-le-Puellier. Był to prawdziwy pokaz skarbów obu bibliotek /390 bezcennych rękopisów/. Organizatorzy ukazali wieloaspektowość starych zbiorów benedyktyńskich. Pismo św., Ojcowie Kościoła, homilie, zbiory hagiograficzne, liturgia, teologia i egzegeza, prawo kanoniczne, duchowość, medycyna, gramatyka, literatura piękna itd. Doskonale ilustrowane katalogi, dobrze zrobione objaśnienia rękopisów i wygodne rozmieszczenie sprawiły, że mimo trudnej tematyki była to jedna z najliczniej odwiedzanych wystaw benedyktyńskich.

Niemniej ciekawą kulturalną imprezą Roku Benedyktyńskiego we Francji była zorganizowana 20 VII - 15 IX 1980 r. w wieży opackiej kościoła Souillac wystawa pt.: "Quercy benedyktyńskie". Jej organizatorzy z M.A. Duprontem na czele chcieli ukazać

globalną wizję życia benedyktyńskiego w tej starej prowincji kościelnej. Nie było na niej poszufladkowanych działów, ale eksponaty występowały w sąsiedztwie związanych z nimi map, fotografii i książek. Na I piętrze wieży zgromadzono przedmioty ilustrujące religijno-społeczne życie benedyktyńskie w tej okolicy, a więc przedmioty kultu, relikwiarze, naczynia liturgiczne, eksponaty związane ze słynnym skryptorium w opactwie Moissac. Piętro II natomiast, poświęcone sztuce, zawierało obrazy i statuy maryjne, świętych lokalnych i Kościoła powszechnego, fotografie nowych odkryć archeologicznych itd.

Syntezę wszystkich trzech wyżej omówionych wystaw stanowiła ekspozycja zorganizowana przez Muzeum Dobrée de Nantes, ilustrująca na wzór wystawy watykańskiej /zob. s.98/ dewizę św. Benedykta "ora et labora" w odniesieniu do okolic nad Loarą pt. "Św. Benedykt i opactwa nad Loarą". Urządzono ją zachowując porządek chronologiczny począwszy od czasów przed inwazji Normanów. W przeciwieństwie do trzech poprzednich wystaw, organizatorzy nie ograniczyli się do samych benedyktynów, ale objęli nią wszystkie zakony żyjące według Reguły św. Benedykta. Ekspozycja ilustrowała życie monastyczne tych okolic według 3 wielkich tematów: 1/ Opus Dei czyli officium divinum stanowiące centrum życia kontemplatywnego, reprezentowane przez rękopisy liturgiczne, przedmioty i ornamenty kultu, a wśród nich kwitnącego wówczas żywo kultu zmarłych. 2/ Lectio divina, ilustrowana przez księgi biblijne, pisma Ojców Kościoła, pisma hagiograficzne i inne. 3/ Praca - sekcja chyba najmniej rozbudowana, obejmowała przede wszystkim benedyktyńskie wytwory ręczne, jak szaty liturgiczne, wyroby ze złota, relikwiarze, malowidła, statuy, rzeźby wykonane nawet w XIX i XX wieku. Zrozumienie wystawy ułatwiał kolorowy katalog z 346 informacjami i 230 ilustracjami.

Żadna z wystaw Roku Benedyktyńskiego nie uwypukliła jednak